

Intro

Het is eindelijk zover. De natuur is aan het openbarsten. Het tempo is er echter een van een stap vooruit en twee achteruit. Van een beetje zon worden we allemaal meteen vrolijk en er zijn er, die daar in ons park een uitlaatklep voor vinden.

Wat u in deze HA lente-editie o.a. kunt vinden:

Inge, onze buurtcoach houdt u op de hoogte van de komende activiteiten.

Op de grond of vanaf een hoge uitkijkpost, er ontgaat kauwtjes niet veel. Ze zijn in deze tijd onmogelijk te missen. Maar, waarom hebben deze vogels een twijfelachtige reputatie?

Alex Elaut, onze buur en stadsgids, trok er weer op uit. Hij werd met heel veel animo gevolgd. De wandeling leverde veel fotomateriaal op.

Alex leverde verder nog aanverwante stukken; Luc Florens heeft het over Gast-Gods- en weeshuis St.-Maria-Berchem in de 19^e eeuw en Philippe Huijgebaert over 175 jaar Annonciaden; Helga Van Beeck nodigt u uit voor de C. Teichamnviering.

Etienne, een interessante buur.

Marc en Sonja onze toekomstige ex-buren; ze hangen hun broodjes aan de wilgen.

In opdracht van de Fietsersbond ontwierpen 4 studenten stedenbouw en ruimtelijke planning een voorstel tot heraanleg van het kruispunt Karel Oomsstraat. Het kernteam boog zich over het voorstel. Kristin Van Orshaegen, voorzitter van het kernteam, vatte het allemaal samen.

Veel leesplezier

Nelly Bongers

Voor kernteam Hertoghe

Activiteiten Buurtkring Hertoghe

Jammer maar helaas – inschrijven voor het *bezoek aan de Zwarte Panter* op zaterdag 11 mei is niet meer mogelijk.

Maar verheug u alvast op onze andere activiteiten:

Aquarellen met Frank

op 17 mei, 21 juni, 5 juli, 19 juli, 9 augustus, 23 augustus telkens om 15u00 in de “Blauwe Ceder” Nottebohm Wzc

Handwerkclub

elke dinsdag om 15u00
in de Brabozaal Nottebohm Wzc

Koffie Hertoghe 31 mei, 28 juni, 26 juli, 30 augustus
telkens om 15u00 in Café Biart Nottebohm Wzc

Zomerdrink zondag 16 juni
om 14u30 in buurtpark Hertoghe

Uitnodiging Zomerdrink
Zondag 16 juni om 14u30
met muziek en een hapje

19

Kernteam Buurtkring Hertoghe

nodigt u uit voor een
Zomerdrink

Zondag 16 juni om 14u30

In ons buurtpark Domein Hertoghe
met muziek een drankje, een hapje
en veel inspirerende ontmoetingen.

Tot dan, en breng zeker je burens mee!!!
Kristin, Berthy, Nelly, Monique, Frank, Annemie,
Alex, Marcel, Lea, Ria & Inge

Met steun van district Antwerpen
en Nottebohm Wzc

Inge Melis

Nieuws uit het kernteam :

Voorstel heraanleg Karel Oomsstraat

Studenten stedenbouw en ruimtelijke planning schetsten de gevarenzones, conflicten, verharding, glascontainers, betonblokken...

De leden van het kernteam van de Buurtkring Hertoghe konden hun visie geven en de gevolgen van het voorstel voor hun persoonlijke situatie becommentariëren. Alle opmerkingen werden genoteerd en zullen meegenomen worden in het eindvoorstel.

Het droomscenario is: een overzichtelijk kruispunt, meer groen en minder verkeer, meer efficiënte en groene (= onverharde) parkeerplaatsen, meer ruimte voor actieve weggebruikers (voetgangers en fietsers), meer oversteekpunten...

Hoe zou dit bereikt kunnen worden.

Het verkeer werd 's morgens op een doordeweekse dag door de studenten geteld, auto- en fietsbewegingen, gevaarlijke en ingewikkelde situaties werden genoteerd. Er werden diepte-interviews met buurtbewoners en een enquête afgenomen.

Er werd gekozen voor een lussenstructuur waarbij er geen doorgaand verkeer meer mogelijk is vanuit de Jan Van Rijswijcklaan naar de Karel Oomsstraat, of vanaf de Singel naar de Korte Lozanastraat en dan verder naar de Jan Van Rijswijcklaan. De bus route wordt enigszins verlegd. In het noordelijk gedeelte van de Karel Oomsstraat zou nog enkel verkeer van en naar Antwerp Tax mogelijk zijn. Er komt een tweerichtingsfietspad aan de kant van Louise Marie. De 268 parkeerplaatsen worden gereduceerd tot 150. Alternatieven daarvoor zijn de Albert Heijn parking, ondergrondse parking bij Louise Marie of bij PWC.

Het plan was een zeer verdienstelijke poging, met een zeer goed onderbouwd voorstel, om de verkeerssituatie te verbeteren. Het is natuurlijk absoluut niet zeker of er ooit iets mee zal gebeuren.

Kristin Van Orshaegen

Nelly Bongers

Nieuws van de buurtcoach

De activiteiten in Nottebohm die ook toegankelijk zijn voor de buurt blijken een groot succes.

Ook in de volgende maanden kunnen jullie weer mee genieten van enkele activiteiten die in Nottebohm doorgaan en die ik hier kort opsom:

- **Vrijdag 7 juni:** Donelli's kledingverkoop
- **Zaterdag 22 juni: zomerfeest**
in de tuin van Nottebohm
om 14u30 de immer geweldige **18+ band**
Classic Ballads & Songs meer info
<https://achttienplusband.weebly.com/>

- **Dinsdag 25 juni om 14 uur: Lezing Rond de Kaap door Tom Dieusaert**
Isaac le Maire contra de VOC

Tom Dieusaert vertelt over het gevecht van één man tegen de machtigste multinational van de zeventiende eeuw: de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). Een gevecht 'waarbij hij anderhalf miljoen gulden zou verliezen maar toch zijn eer zou bewaren.'

Na de scheiding van de Nederlanden door de Tachtigjarige Oorlog was Isaac le Maire één van de honderden calvinistische, kapitaalcrachtige Antwerpse kooplieden die einde zestiende eeuw in Amsterdam neerstreken. Daar werd hij een van de pioniers van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Maar zijn individualistische en tegendraadse karakter bracht hem onvermijdelijk op ramkoers met het staatsmonopolie van de VOC.

Hij was betrokken bij de ontdekking van wat New York zou worden door Henry Hudson. Hij werd een vertrouweling aan het hof van de Franse koning Hendrik IV. En uiteindelijk zou hij de doorgang ontdekken tussen de Atlantische en Stille Oceaan: de mythische Kaap Hoorn.

Tom Dieusaert deed historische onderzoeksjournalistiek en volgde het spoor van deze fascinerende figuur van Antwerpen, Egmond, Den Helder en Amsterdam tot in Patagonië en Kaap Hoorn.

- **Woensdag 17 juli om 14u00:
Lezing Eugénie Nottebohm**

In 2017 gooide Eugénie het roer van haar leven om nadat ze van borstkanker genas. Letterlijk en figuurlijk.

Ze kocht een zeilboot - *Giulia*, een Contessa 32 van 9,75m - en begon solo te zeilen. Eerst maakte ze mijlen in de voor haar bekende Hollandse binnenmeren, en stilaan verder, totdat ze de Atlantische Oceaan overstak op zoek naar haar verre neven in Buenos Aires, Argentinië. Nadien bracht ze *Giulia*, meestal solo, naar Patagonia en rondde met vriendinnen de Kaap Hoorn. Dit inspirerende verhaal wil zij ons graag vertellen.

- **Parkinson Contactgroep “Groot Antwerpen”**

- o Maandag 13 mei 2024 om 14 uur:
lezing door Dr. Dewil Maarten, Neuroloog
- o Dinsdag 14 mei om 19 uur
lezing door Dr. Schillebuckx, Uroloog

Meer info of interesse in meer activiteiten van de Parkinson Contactgroep?
Coene Maria, GSM 0499 18 68 81 of mail coenemaria@telenet.be
Raymond Thilemans, GSM 0475 42 52 29 of ray.thilemans@parkinsonliga.be

- **De Vlaamse Actieve Senioren**

- o 24 mei om 14u: Muziekclub
de scheurkalender van radio Klara
- o 28 juni om 14u: Muziekclub
de geschiedenis van de Jazz

Sommige activiteiten zijn te betalen. Meer info over de muziekclub Sylviane Slegers & Vienneke Verstraeten 03 322 51 12 of 0469 43 54 21

Interesse in meer activiteiten van VI@s?
Gerda De Ryck, GSM 0496 52 40 82 of mail: vlasantwerpen@gmail.com
Binnenkort wáren dit uw bureu.

Vanuit de zorgzame buurt Brederode – Markgrave is men gestart met Buurtkracht.

Meer info op flyer hieronder.

Wat is BUURTKRACHT?

BUURTKRACHT is een middel opdat buurtbewoners, organisaties en zorgpartners van deze buurt elkaars **VRAAG** (jij kan dit voor mij doen) en **AANBOD** (ik kan dit voor jou doen) kenbaar kunnen maken en elkaar kunnen vinden.

Hoe werkt BUURTKRACHT?

» Raadpleeg het buurtplatform: www.buurtkracht.be

» Bel of mail naar Karlien, de buurtzorgwerker:
karlien.goelen@demarkgrave.be - 0489 34 82 67

» Kom onze BUURTKRACHT mobiel opzoeken:
de locaties kan je terugvinden in de gevelkast aan UNIK op de Fransensplaats of op www.buurtkracht.be

We nemen contact met je op en gaan op zoek naar een match.

Heb je geen directe noden, neem zeker eens een kijkje en laat je inspireren wat je kan doen voor je buur(t)!

ZORGZAME PARTNERS:

Dit zijn waren uw burens

Marc en Sonja

Broodjeshuis

Jan Van Rijswijcklaan 65

Het einde van een tijdperk. Het hiaat dat Marc en Sonja gaan creëren zal moeilijk te vullen zijn.

Kantoren uit de buurt hebben door de jaren heen heel wat belegde broodjes, grote schotels met open broodjes, soepjes en salades verorberd, op de werkplek afgeleverd door Marc. Rond lunchtijd staat een file

klanten, vaak tot op straat, geduldig te wachten.

Een greep uit online commentaren door de jaren heen:

“Amazing service and delicious sandwiches! The owner even made us a small sample taster to help us decide what to order. Perfect quick lunch. The best baguettes! And a big choice in spreads! Chicken dijonnaise and carpaccio rule! Great place for fresh home made baguette with fresh ingredients. And very friendly service! Crispy martino = martino with crunchy 'Bicky' onions = YUM! Kip Sud, groot, bruin = YUM - been here 50+ times. Ook top: marthai, caesar en kip met cocos curry. Nee de gravad lax is veel beter! Here you will be offered good sandwiches. Terrific service is a strong point that plays a great role for the success of Broodjeshuis Antwerpen. This place has received Google 4.5 according to the guests' opinions.”

Het is altijd een drukke zaak geweest. In het donker aankomen en in het donker weer naar huis was geen uitzondering. Voor Marc is er na het werk nog sport. Hij kan niet stilzitten.

Werp eens een blik op het krijtbord. Zelf in elkaar gezet en geveerd zegt Marc. Hoe kunnen ze het allemaal onthouden. ‘Cool zalm’ bijv. heeft niet minder dan 9 ingrediënten. Er is ook een bord met aanbod van speciale combinaties en dagelijks is er verse soep.

Sonja:

“We zijn gestart op 1 september 1997. We waren toen de enigste horecazaak op de Jan Van Rijswijkklaan. 27 jaar dus, en 1 juli gaan we met pensioen. We voelen ons gezegend dat alles in die jaren vlekkeloos is verlopen.

Wij willen langs deze weg ons tof en trouw cliënteel bedanken. We hebben corona, de zware energiecrisis en alsmaar duurdere producten overleefd, zonder enige steun.

We hopen dat de volgende uitbaters de zaak met veel liefde voortzetten.”

“Hoe is’t? Alles goed?” Voor de psychiater in de buurt moet een afspraak worden gemaakt. Bij Marc kun je ook van alles kwijt en hij onthoudt het. Erkenning en herkenning zoals hij het noemt. Hun sociale functie in de buurt is ongeëvenaard.

Klanten brengen hun kinderen mee. Die kinderen komen jaren later hun baby’s tonen. Een klant die vertelt dat hij moeite heeft met het vullen van een vacature, een klant die vertelt dat hij een baan zoekt, Marc verbindt de twee tot ieders tevredenheid. En zo zijn er veel verhalen. “Boeken kunnen we vol schrijven.”

Hopelijk gaan ze dat niet doen en gaan ze genieten van hun pensioen. Het plan is om zeker het eerste jaar te gaan reizen en zeker in de winter het zuiden op te zoeken.

Wie hen ook gaan missen zijn de honden. ‘Vaste klanten’ beginnen aan hun riem te trekken ver voordat ze er aankomen. Marc en Sonja zijn gulle mensen. Er ligt altijd kip voor ze klaar, honden onthouden dat. Het overschot brood wordt bewaard en deze hond komt het ’s anderdaags trouw ophalen.

Het papiertje “te huur” is ondertussen weggehaald.

Het nieuwe contract is getekend; de buurt wacht in spanning af.

Marc en Sonja, wij mensen uit de buurt moeten jullie bedanken voor alles. Jullie zullen gemist worden.

Uw vliegende reporter

Nelly Bongers

“Koninklijk wandelen op het Pulhof”

Onder leiding van Alex Elaut

Nu de Hertoghe Actueel vier keer per jaar verschijnt worden activiteiten van de Hertoghe Buurtkring tussentijds digitaal verstuurd. Deze zijn niet toegankelijk voor onze lezers die de krant op papier krijgen. Onderstaande inleiding voor de Pulhof wandeling van Alex Elaut, verscheen begin april digitaal.

“De Wijk Pulhof, het Rooi en de Schom is grotendeels aangelegd na WOI en WOII. Het moest een residentiële woonwijk worden met brede lanen. Gelegen buiten de Brialmontomwalling bezat ze ook nog enkele belangrijke kasteeldomeinen die ook een link hebben met families van de buurt Hertoghepark.

Het kasteel Fruithof is een tijd het buitenverblijf geweest van de familie Nottebohm. De lusthoven Lageveldhof en Dubbelhaaghof waren eigendom van de familie Biart. Ook met het Troyentenhof waren er familiebanden.

Op het stemmige kerkhof (Floralienhof) liggen bekende Antwerpenaren die ook een link hebben met onze wijk. Wie kent nog het verhaal van de valse koning uit Heverlee? In de kelder van de grafkapel van de familie Oedenkoven (buitenverblijf in de Karel Oomsstraat) zaten tijdens WOII Engelse piloten verstopt.”

Alex schreef de 24 bladzijden tellende brochure “Berchem Koninklijk wandelen” die gratis te verkrijgen is in het cultuurcentrum en het districtshuis. De erfgoedbrochure kun je ook bekijken op internet.

https://assets.antwerpen.be/srv/assets/api/download/0bfff22f4-e63d-4a87-a2c2-bde71183ddf2/Koninklijk_wandelen.pdf

In 1911 keurde de Gemeenteraad van Berchem de aanleg goed van een nieuw kwartier op de terreinen van *de Schom* en *de Molens* buiten de Brialmontomwalling (nu Ring rond Antwerpen). Aangezien er in 1910 een doorsteek was gemaakt in die omwalling ter hoogte van de Grotesteenweg kon men het buitengebied van Berchem veel beter bereiken. In de volksmond spreekt men van het Pulhof links en rechts van de Grotesteenweg. Het kasteel Pulhof stond echter aan de linkezijde van de Steenweg. Onze wandeling blijft aan de rechterzijde. Hier bevonden zich ook vier lusthoven: Troyentenhof, Strijdhof, Ruytenborgh en Hof ter Schrieck. Tussen de Grotesteenweg, de Coremansstraat, de Koninklijkelaan en de Floralienlaan lag ooit de volkse wijk *De Leeuwerik* (nu Leeuwerikpark) met houten huizen, enkele hovenierswoningen en de begraafplaats van Berchem.

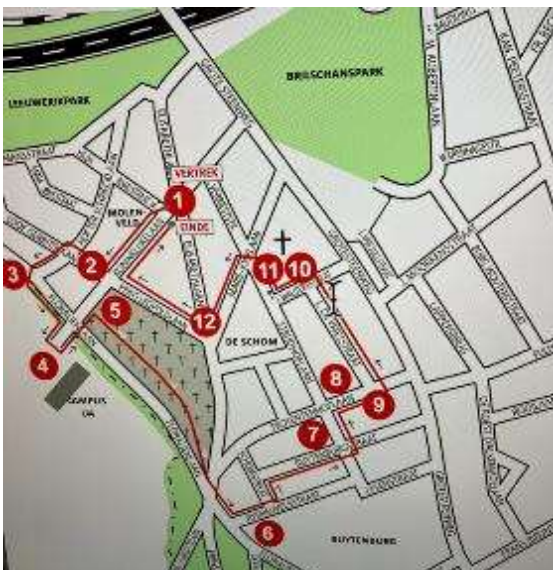
Al van bij de aanleg wilde men een residentiële wijk bouwen met mooie lanen en straten met bomen erin. Nieuw was ook dat heel wat straten voortuintjes kregen, om het groene karakter van de wijk te behouden. Jammer genoeg worden die tuintjes nu doorgaans gebruikt om de auto te parkeren. Tijdens het interbellum krijgt de wijk haar fraaiste gebouwen: soms modern in nieuwe zakelijkheid, art deco en cottagestijl.

De wijk straalt een burgerlijk traditionalisme uit met een Frans accent. Al in 1913 worden straatnamen gekozen die verwijzen naar het Belgisch Koningshuis. Die trend werd nog verder gezet in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Vandaar de naam *Koninklijke wandeling*. Opmerkelijk is wel dat heel wat straatnamen verwijzen naar Vlaamse auteurs en politici: *Hilda Ram, Anna Bijns, Mevrouw Courtmans, Lodewijk Gerrits, Lodewijk de Koninck, Hugo Verriest, Edward Coremans, Leopold de Vries*.

De wandeling “Koninklijk Wandelen in Berchem” leidt door wat verkeerdelijk de Pulhofwijk wordt genoemd. Elaut: “Maar dat klopt niet omdat kasteel Pulhof aan de andere kant van de Grotesteenweg lag. De wijk heette eigenlijk de Schom of Molenveld. Nu is de juiste naam Nieuw Kwartier West.”

De wandeling, ongeveer 3 kilometer, begint aan het monument WO1.

1. Gedenkteken WO I
2. Koninklijkelaan - Lodewijk Gerritslaan
3. Hof ter Schriecklaan - Floraliënlaan
4. De Koloniale Hogeschool van België
5. De Begraafplaats van Berchem
6. Openingsprijs der Prins Boudewijnlaan BINNENPLEIN
7. Ruytenburgstraat - Strijdhoflaan
8. Troyentenhoflaan
9. Aan de Troyentenhoflaan nr. 24
Leopold De Vriesstraat - Jozef Wautersstraat
10. Strijdhoflaan
11. Marie-Josélaan - Prins Leopoldlaan

We gaan op weg.

Alex roept het beeld op van vóór WO1, een gebied met kastelen en grote domeinen, molens tussen het groen en mooie lanen tussen de kastelen. Geleidelijk aan verandert het beeld in appartementen, in scholen

We wandelen door de Hilde Ramstraat waar we de Egyptische elementen zien van nr. 59. Inspiratie hiervoor was de ontdekking van het graf van Tutankhamon in 1922.

In de Lodewijk Gerritslaan zien we voorbeelden van verschillende bouwstijlen.

11

Op de route ligt de Koloniale Hogeschool. Een goede plaats om even te schuilen. De paraplu's waren al even geopend en kappen opgezet. Koukleumen onderscheidden zich van de geharde die het allemaal niet deerde. De gepassioneerde van Alex was goed zichtbaar: de kap werd niet opgezet, de regendruppels op zijn bril bleven waar ze waren.

Het imposante gebouw in art deco leidde tussen 1920 en 1961 toekomstige koloniale voor hogere administratieve functies in het voormalige Belgisch-Kongo. Het gebouw maakt nu deel uit van de Universiteit Antwerpen, Campus Middelheim.

Het is ook de moeite om in gebouw G (links achter) in de moderne inkomhal naar een gezamenlijk kunstwerk te gaan kijken van Hugo Claus en Pierre Alechinsky. Hugo Claus heeft 7 namen van dichters verstoep in de teksten.

Voor kunstinfo: www.uantwerpen.be/nl/campusleven/ontspanning-engagement/cultuur-evenement/kunst-op-de-campus/

Bij de ingang van de Koninklijkelaan is een plan beschikbaar. Er is daar ook een drukknop mocht je opgesloten raken.

We kwamen aan bij een van de oudste begraafplaatsen van Antwerpen, in gebruik sinds 1884, met zijn mooie monumenten van bekende families uit de buurt: Nottebohm, de Caters, De Latinie.

Op het kerkhof staan ook enkele grafkapellen in verschillende bouwstijlen. Vooraanstaande families lieten al tijdens hun leven een ontwerp maken door een architect of kozen hun grafzerk in een modellenboek. Indrukwekkend is de grafkapel op perk 06-A van *Prins Diamant*, de geuzennaam van Louis Coettermans (1855-1925) vertrouweling van de Duitse Keizer Wilhelm II. Hij was de machtigste zakenman van België en speelde een doorslaggevende rol in de diamantwereld. Zijn fortuin is zoekgeraakt. De familie geeft nog altijd 10% vindingsloon. Het grafmonument in art-decostijl is ontworpen door architect Joseph De Lange en de twee wachters zijn van beeldhouwer Arthur Pierre.

Charles, een Nottebohm telg, bij de graven van zijn voorouders.

Op perk 19-C zie je de neogotische kapel van de familie Carlier. Hier ligt ook architect Max Winders begraven. In 1914 zorgde hij mee voor het transport van de Belgische goudreserves naar Engeland. Koningin Elisabeth, prinses Marie-José en de prinsen Leopold en Karel vergezelden het transport.

Op perk 6-O bevond zich de prachtige grafkapel voor koopman Louis Oedenkoven. De kapel fungeerde tijdens WOII vanuit de Koloniale Hogeschool als schuilplaats voor werkweigeraars en parachutisten, vervolgd door de Gestapo. Die heeft de schuilplaats nooit gevonden.

Het paste zeker even halt te houden bij het graf van Graaf Fredericus de Merode (1792-1830).

Bij de Belgische Omwenteling van 1830 heeft hij financiële steun verleend en ook mee het patriottenleger aangevoerd. In de buurt van Zurenborg raakte de 38-jarige vrijheids-strijder gewond en werd zijn been geamputeerd. Hij overleed in Mechelen, maar het was de wens van de familie dat hij in Berchem zou begraven worden. Lang werd er beweerd dat enkel zijn been daar is begraven, maar nader onderzoek heeft aan deze legende een einde gemaakt. Hij is een held voor Berchem en er zijn dan ook een standbeeld, een straat en een plein naar hem genoemd. Welke koning heeft dit ooit allemaal gekregen in één gemeente? De familie woont nog altijd in België en draagt de titel *Prinsen de Merode*.

Het stedelijk karakter van deze begraafplaats past perfect bij de burgerlijke uitstraling van de buurt. Historisch gezien was deze begraafplaats erg in trek bij de bourgeoisie waardoor er zich tot vandaag veel fraaie oude grafmonumenten bevinden.

Er is minder groen op de begraafplaats, maar dat wordt – zeker in de zomermaanden - ruimschoots gecompenseerd door de majestueuze bomen op de Prins Leopold- en Elisabethlaan en de onmiddellijke nabijheid van grote parken.

De begraafplaats trekt veel bezoekers. Zowel in het weekend als in de week zijn er voortdurend mensen in de weer met het verzorgen van de graven. Ook dit draagt bij tot de rustige sfeer.

Dank Alex, het was voor iedereen een heel leerzame morgen met een topgids!

Nelly Bongers

Dit is uw buur

ETIENNE LOGISSE, Jan Van Rijswijcklaan

Achter elke muur zitten niet alleen warme buren maar ook interessante burenen.

- Iedereen heeft een verhaal. Etienne heeft er meerdere:
- Etienne organiseert een exclusief buurtbezoek voor onze buurt aan galerie De Zwarte Panter
- Etienne Logisse organiseert “Jazz op de Grote Markt”
- Etienne Logisse, gewezen stadsambtenaar op het kabinet Cultuur, Bibliotheken en Monumentenzorg
- Etienne Logisse ontwierp De Jazzspeler uit de verdrukking” en Fred Bervoets tekende de figuren errond
- Leergierig, autodidact, technische duizendpoot

Etienne, bezig met opzoekingen voor het interview

Hoe word je jazzfan?

Etienne herinnert het zich als de dag van gisteren. "Ik was 13 en zat op de TIR op het Kiel. Mijn leraar Sim Simmons liet *My Funny Valentine* van Chet Baker horen. Ik wist niet dat het jazz was, maar Sim kon er zo boeiend over vertellen. Onmiddellijk ging ik naar de platenwinkel in de Abdijstraat. Later vernam ik dat in de Kerkstraat de echte jazzwinkel was gevestigd."

Zo werd Logisse jazzfan. Verzamelaar en aspirant-historicus werd hij later toen hij een zolder van kennissen opruimde. "Ik vond er programmabladdjes van optredens tijdens de oorlog. Die zijn het begin geworden van mijn archief." Zijn allereerste vondst was een programmaboekje van het concert van Stan Brenders op 12 maart 1942 in de feestzaal van de Dierentuin, de voorloper van de Elisabethzaal. Brenders speelde er met zijn orkest maar ook La Esterella stond op de affiche, accordeonist Leo Kiebooms en John Ouwerx, de pianist van Brenders. "Die programmaboekjes zijn uiterst zeldzaam. Zeker die van tijdens de bezetting. Mensen hadden schrik om ze te bewaren. Ik heb mijn schatten allemaal per toeval gevonden."

Uit al die brochures tekende zich een levendige jazz-scène in de Scheldestad af. Het begon met het succesvolle optreden van Duke Ellington in Cine Majestic in de Carnotstraat in 1937. Later werd de feestzaal van de Dierentuin het centrum van de jazz. Op 11 maart 1939 waren The Mills Brothers te gast, samen met Jack de Vries, Johnny en Jones en Valaida Snow.

Voor die vergeten Valaida heeft Logisse een boon. "Ze was de vrouwelijke Louis Armstrong. Deze trompettiste werd in Scandinavië gearresteerd en naar het concentratiekamp afgevoerd." Jazz was tijdens de oorlog hachelijk en ambigu. Van neger- en jodenmuziek moesten de Duitsers niets hebben, maar Europese jazz met Duitse of Vlaamse titels mocht wel.

In de Elisabethzaal waren naast Stan Brenders, ook Fud Candrix en Jean Omer vaak te gast, zonder twijfel de top drie van de Belgische swing. Rond de feestzaal van de Dierentuin

vestigde zich een circuit van dancings en cafés waar jazz, meestal in variétévorm, te horen was: Dancing Square en Café Central op het Astridplein, Brasserie Rotary in de Quellinstraat, Theater Femina in de Anneessensstraat, de Follies in de Appelmansstraat en de Maxim, het ex-Winterhof.

Dat jazz bloeide in de Scheldestad blijkt ook uit de vele platenzaken die 78-toerenschijven van Swing, Decca en Telefunken verkochten. Of uit het allereerste Jazz Magazine dat Carlos de Radzitzky uitgaf vanop zijn kantoor aan de Belgiëlei.

Na de Tweede Wereldoorlog zakte de bloeiende Antwerpse jazz-scène als een pudding in elkaar. Hoe dat kwam? Brenders en Candrix belandden op de zwarte lijst, er kwamen andere vormen van muziek en ontspanning, het Astridplein verloederde en burgers ontvluchtten de stad. Het swingde niet meer rond de Dierentuin en jazz werd avant-garde.

5 jaar lang, tot 2000, heeft Etienne “Jazz op de Grote Markt” georganiseerd. Hij werkte toen nog op het Kabinet van Cultuur onder schepen Eric Antonis. Bij alles wat zo’n festival met zich meebrengt was Etienne betrokken: artiesten werven, plan tekenen, persconferenties met journalisten, T-shirts ontwerpen en heel belangrijk, sponsors vinden en motiveren. Hij tekende ook de hoes voor een jazzmuziek CD.

De Zwarte Panter, nu in zijn 51ste jaar, de oudste galerie van België, is gevestigd in een kapel in de Hoogstraat, eigendom van het OCMW. In de polyvalente ruimtes worden o.a. tentoonstellingen georganiseerd.

Jef, Etienne en Tom. Vrijwilligerswerk in De Zwarte Panter. Voorbereiding voor een groot kunstwerk van Tom Liekens.

Maquette aan het opstellen

Ter gelegenheid van een vernissage van een tentoonstelling van Fred Bervoets in 1987 overhandigden de “Vrienden van De Zwarte Panter” een cheque van 70.000 fr ten voordele van minder gegoede kinderen uit het stedelijk onderwijs. Het initiatief van de schenking kwam van Etienne. Samen met schilder Fred Bervoets maakte hij de ets “De Jazzspeler uit de verdrukking”

De vinger wijst naar een fantasietje van Bervoets - “Etienne” in spiegelschrift.

De ets stelt Arnett Cobb voor, tenorsaxofonist. De ets werd ter gelegenheid van “Jazz op de Hei” te koop aangeboden. De 50 exemplaren waren binnen een week verkocht. Voor deze 5de uitgave van “Jazz op de Hei” in Kalmthout, kwamen vele prominenten afgezakt om de voorstelling van dit belangrijke werk bij de wonen. Etienne verkocht Schepen de Meyer nummer 1/50 van de ets.

In 1988 overleed de Amerikaanse jazzmuzikant Chet Baker. Er werd door drie Antwerpse kunstenaars een huldeblijk gebracht. Etienne Logisse en Roger Van Akelijken vereeuwigen de trompettist in een ets, terwijl Tony Rombouts hem een gedicht opdroeg. De ets werd verkocht voor 2.000 fr De opbrengst was wederom bestemd voor kansarme kinderen.

De link met het goede doel lag voor de hand voor Etienne omdat hij naar eigen zeggen kansarm aan den lijve heeft ondervonden. Aan zijn lot overgelaten moest hij veel zelf doen.

Etienne beschrijft zijn leven als een ontdekkingsreis. De vele vermeldingen in de pers en foto's met BV's in zijn archief wijdt Etienne aan leergierigheid, observatie, interesse in allerlei technieken, een grote mate van inspiratie, vrijwilligerswerk, ongebreidelde energie en hier en daar geluk.

Op het podium in de Arenberg: Jo Lemaire, Etienne (in het blauw) en Kris Gijssels

Vlnr Etienne, Freddy Sunder, Schepen Eric Antonis. De achtergrond is geschilderd door Etienne voor “Jazz op de Grote Markt”.

Foto in het boek “Antwerp People”.

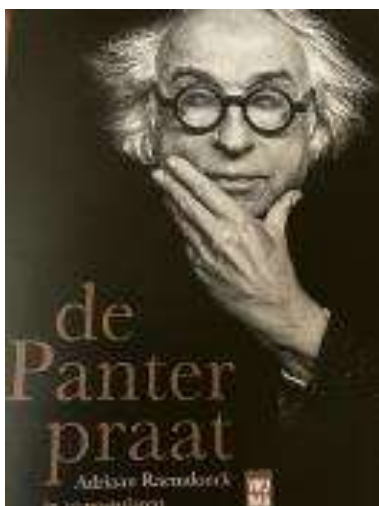

Etienne maakt een overeenkomst met zijn vriend Freddy Sunder om met een jazzquartet op de Grote Markt te spelen. Freddy was onder meer dirigent van de BRT Big-Band. Hij speelde ook op Jazz Middelheim en zelfs tot in Afrika. Freddy werd ook Peter van “Jazz op de Grote Markt” – Etienne: “in ons Antwerpen”.

20

Ter afsluiting de bekende vragen:

Wat ligt er op je nachtkastje

Boek van Adriaan Raemdonck

Quilty pleasure

Frangipannekes van bakkerij Le Man

Bucket list

Renovatie van een groot schilderij en een concertje organiseren

Etienne wil nog kwijt dat hij enorm dankbaar is voor de geweldige steun van Karin, zijn vrouw.

Zaterdag 11 mei

Onze buur Etienne organiseert een exclusief buurtbezoek voor u in De Zwarte Panter, Hoogstraat 70

Kom aan stipt om **10.45 u.**, de deur sluit om 11.00 u.

U kunt hoogstwaarschijnlijk Moeraert Hugo oftewel Mugo, een vriend van Etienne ontmoeten.

een introductie, rondleiding, werken van Bastow, Mugo en Bervoets,drinks, snacks en een geschenkje

Inschrijven is niet meer mogelijk

Uw vliegende reporter

Nelly Bongers

Geschiedenis van de wijk

Gast-Gods- en wezenhuis St Maria - Berchem in de 19de eeuw door Luc Florens

Godshuis

Een godshuis is een liefdadigheidsinstelling waar om godswil armen, zieken, ouderen en wezen worden verzorgd.

Vaak worden godshuis en gasthuis als synoniemen gebruikt, waarbij men in Vlaanderen een voorkeur heeft voor godshuis (in het Frans Maison de Dieu, Hôtel-Dieu, Hospice ; Engels Hospice).

21

Ontstaan

Godshuizen ontstonden aanvankelijk als hospitalen aan de stadspoorten, waar arme passanten of kloosterlingen onderdak konden krijgen, soms voor één nacht, wanneer de stadspoorten al gesloten waren. Langzamerhand kregen ze meer functies, zodat onder de noemer godshuizen ook begijnhoven, ziekenhuizen, leprozenhuizen, pesthuizen, oude-mannen en vrouwenhuizen, proveniershuizen, vondelinghuizen en weeshuizen konden geteld worden.

Naarmate de steden ontstaan en zich uitbreiden, wordt het aantal godshuizen in de steden zelf ook steeds talrijker.

Onder meer als gevolg van de Reformatie en de godsdienstoorlogen wordt hun financiële positie vanaf de 16e eeuw echter steeds moeilijker.

Het verscherpte sociale klimaat en de groeiende armoede droegen er in de 16e eeuw verder toe bij dat de selectie steeds strenger werd, en men zich meer en meer ging toelagen op meest behoeftigen, de zieken.

Daardoor wordt het gasthuis ook meer en meer aanzien als hospitaal of ziekenhuis - ook vandaag worden ziekenhuizen nog vaak gasthuis genoemd.

De term godshuis wordt veeleer synoniem van ouderlingenhuis of hospice. (Sinds een aantal jaren wordt de term hospice gebruikt als zorginstelling voor terminale zieken).

Burgerlijke Godshuizen (*Hospices Civils*)

Met de Franse Revolutie neemt de staat ten volle zijn verantwoordelijkheid op m.b.t. de organisatie van de armenzorg.

De wetten van 16 vendémiaire en 7 frimaire van het jaar V regelen ook voor België de oprichting en organisatie van de twee organen die met de armenzorg zullen belast worden: de Burgerlijke Godshuizen (*Hospices Civils*) en de Burelen van Weldadigheid.

Wie zichzelf niet kan behelpen maar thuis kon geholpen worden viel onder de bevoegdheid van de weldadigheidsburelen;

Wie niet thuis kan verzorgd worden, bijvoorbeeld vanwege zijn jonge leeftijd, gezondheid of ouderdom, valt onder de bevoegdheid van de Burgerlijke Godshuizen om in hun "hospitalen" opgenomen te worden. In het algemeen gaat het hier dan om de ziekenhuizen (*hospitaux*), de tehuizen voor ouderlingen (*hospices*) en de weeshuizen (*orphelinats*).

Beide instellingen werden in België in 1925 samengevoegd tot de Commissies van Openbare Onderstand (COO), sinds 1976 de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn (OCMW).

Oprichting van het Gast-Gods-en weeshuis St Maria te Berchem op de Schom

Teruggaand op "Gods-gast- en Wezenhuis St.-Maria", 1854, gelegen ter hoogte van het huidige kruispunt Grotesteenweg en Koninklijkelaan.

Blijkbaar bestonden in de eerste helft van de 19de eeuw bij het gemeentebestuur van Berchem al plannen om een verzorgende instelling te realiseren op het grondgebied van Berchem.

Zo werd er in 1850 door het bestuur der tentoonstellingen een grootse vernissage georganiseerd met kunstwerken, waarvan de opbrengst mede de oprichting hiervan moest financieren.

Met deze opbrengst werd een stuk bouwgrond gekocht van Edmond Legrelle, kasteelheer van Middelheim, gelegen tegen de Steenweg op Mechelen, kadastrale grondtekening wijk C perseelnr 201, groot 1 hectare 34 aren en 35 centiareen.

Edmond Nicolas Antoine Le Grelle Antwerpen, 6 mei 1805 - Wilrijk, 14 augustus 1876), zoon van Joseph-Jean, kreeg in 1826 het statuut van edelman. Hij was kapitein-commandant van de Garde Civique te paard in Antwerpen. Bankier bij de bank Joseph J. LE GRELLE. Hij trouwde met Eulalie Cambier (1806-1862) in 1826, met Marie van Eersel (1815-1866) in 1863 en met Bathilde De Wael (1829-1908) in 1867. Uit het derde huwelijk zijn twee dochters geboren. Zijn vrouwen stichtten verschillende scholen en goede werken op in Antwerpen. Hij woonde in het kasteel van Middelheim.

22

Op de gemeenteraadszitting van Berchem de dato 11/04/1852 wordt besloten een commissie van Burgerlijke Godshuizen op te richten waarvan Burgemeester Coveliers de voorzitter is.

Franciscus Jacobus Joannes Coveliers (1816-1891) was burgemeester van 1846 tem 1862.

Op 15/06/1852 wordt deze commissie in functie gesteld.

De Commissie van Burgerlijke Godshuizen (CBG) was een voorloper van het huidige OCMW.

Het kwam er vanaf de Franse periode, samen met het Bureel van Weldadigheid (BvW), als opvolger van de vroegere gods- en gasthuizen.

De voornaamste taak van de Commissie, net zoals van het Bureel, was ondersteuning van armen.

Op 03/07/1852 neemt deze Commissie der Burgerlijke Godshuizen kennis van de akte bij Notaris Saelmaekers te Berchem, verleden de dato 23/06/1852, waarbij ze geschonken krijgen van dit bestuur van tentoonstellingen enerzijds hogervermelde bouwgrond en anderzijds een resterend bedrag van 13.439,48 franken.

Na de toelating om tot uitvoering van de bouwwerken over te gaan, naar de plannen van de provinciale architect Schadde in het koninklijk besluit van 09/02/1853, werd de aanbesteding toegewezen aan dhr J.B.Sas van Borgerhout ten bedrage van 26000 franken op de zitting van 01/07/1853

Joseph Schadde (Antwerpen, 3 augustus 1818 – aldaar, 3 december 1894), was een Belgische architect. Naast architect was hij ook bijna 38 jaar leerkracht aan de Antwerpse Academie, waar hij zelf zijn opleiding had genoten, academicus, schrijver en provinciaal bouwmeester voor de provincie Antwerpen. Hij voerde veel ingrijpende restauraties uit met bewondering voor het werk van Frans architect en archeoloog-restaurateur Eugène Viollet-le-Duc, maar ontwierp ook nieuwe gebouwen, kerken en kastelen, waarbij hij aandacht had voor oude bouwmethodes en -stijlen. Tot zijn meest bekende projecten behoren de wederopbouw van de Antwerpse Beurs, evenals het voormalige, tweede treinstation van Brugge.

Functies

Naast zijn werk als architect en professor was Schadde lange tijd actief als eerste provinciaal bouwmeester in de provincie Antwerpen. Meer dan 25 jaar was Schadde verbonden aan de Académie Royale d'Archéologie de Belgique, waar hij in 1882 kanunnik E. Reusels als voorzitter opvolgde. Hij was ook lid van de Académie Royale des Sciences, des Lettres et des Beaux-Arts de Belgique, briefwisselend en later effectief lid van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en maakte deel uit van de Commission des Prix de Rome aan de Antwerpse Academie. Daarom werd hij vaak gevraagd om in de jury van architectuurwedstrijden te zetelen, zoals die voor het Pantheon Nationale (Koekelberg, 1879), Nouveaux Boulevards (Brussel, 1872), aanstelling nieuwe stadsbouwheer en stadhuis van Sint-Niklaas (1860 en 1875), enz.

Schaddes doodsbrief vermeldt een indrukwekkend aantal titels waaronder "commandeur de l'Ordre de Leopold in de l'Ordre d'Isabelle-la-Catholique, ridder van de Ordre de Saint-Grégoire-le-Grand en décoré de la Croix Civique de Ire Classe".

De Kasteelarchitect

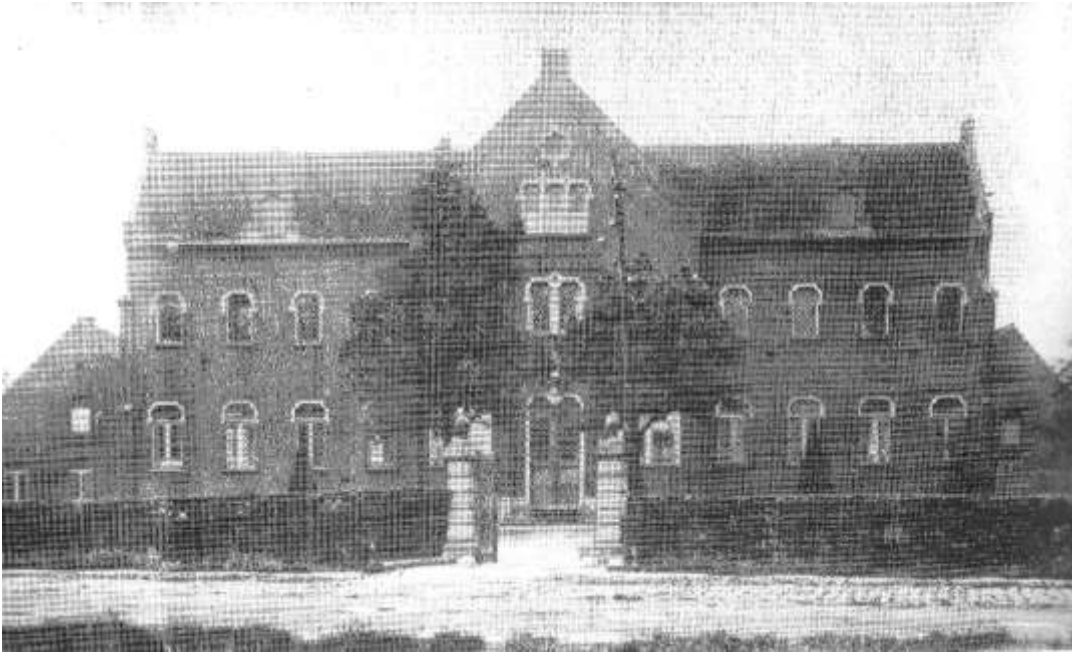
Doorheen zijn carrière was Schadde nauw betrokken bij een groot aantal kasteelontwerpen. Zowel bij leven als na zijn overlijden genoot hij daardoor een reputatie als kasteelarchitect: "Naast de Handelsbeurs en het station te Brugge is de meest gewaardeerde prestatie in Schaddes oeuvre zijn kasteelarchitectuur, waarin de verdienste van de Antwerpse bouwmeester zeer groot werd geacht."

Toch blijven Joseph Schaddes kasteelontwerpen het minst belichte aspect van zijn carrière. In het weinige onderzoek dat naar Joseph Schadde en zijn oeuvre werd gedaan, wordt vaak vermeld dat Schadde meer dan vijftig kastelen zou gerealiseerd hebben. Men vertrouwt hier duidelijk op de biografische nota van Paul Saintenoy uit 1911-1913 in Biographie Nationale, waarin hij schrijft:

Edmond Marchal houdt het in 1906, op veertig kastelen:

Een (incompleet) overzicht met ontwerpen in Vlaanderen waar Schadde bij betrokken was: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/personen/4334>voor de provincie Antwerpen. Hij voerde veel ingrijpende restauraties uit met bewondering voor het werk van Frans architect en archeoloog-restaurateur Eugène Viollet-le-Duc, maar ontwierp ook nieuwe gebouwen, kerken en kastelen, waarbij hij aandacht had voor oude bouwmethodes en -stijlen. Tot zijn meest bekende projecten behoren de wederopbouw van de Antwerpse Beurs, evenals het voormalige, tweede treinstation van Brugge.

Op de zitting van 01/10/1853 wordt besloten een triumviraat aan te stellen voor de aankoop van het meubilair. Tevens wordt het voorstel aangenomen van Pastoor J.B. Vandevelde, tevens lid van de commissie om de Heilige Maagd als patrones in te roepen zodat de naam unaniem wordt goedgekeurd van Gast-Gods en Wezenhuis St Maria

Godshuis St Maria anno 1870?

Blijkbaar zijn de werken na een ruim jaar zo goed als ten einde want op de zitting van 20/06/1854 blijken er al 25 residenten te verblijven en worden bovendien drie zusters aangesteld.

Hoofdzuster Van Lare Marie en de zusters Van Aken Marie en Gillis Marie
Om te voldoen aan het artikel 84 van de wet van 30/03/1830 wordt ook een geneesheer chirurg aan de instelling toegewezen nml Dr. L. Daenen uit Berchem.dralants

Op de zitting va, 01/08/1854 worden er verder opnames van residenten goedgekeurd en wordt Dhr A. Dralants, overigens lid van de commissie, aangesteld als econoom.

Amper 5 jaar na de opening verschijnen al donkere wolken aan de horizon.
De Belgische krijgsmacht wil de verdediging van Antwerpen uitbouwen.

Militair standpunt 585 meter:

De onafhankelijkheidsverklaring van 1830 waardoor aan België een eeuwigdurende neutraliteit werd opgelegd, veranderde de militaire situatie grondig.

Er moest nu een defensief systeem worden uitgebouwd dat op zichzelf kon bestaan zonder hulp van de geallieerden.

Bij de uitwerking van dit stelsel stonden twee partijen tegenover elkaar: enerzijds de voorstanders van het oude stelsel met een verdediging aan de grenzen en afzonderlijke verdedigingen voor de verschillende steden, anderzijds de voorstanders van een concentratie van de troepen op een centraal punt dat stevig in handen kon worden gehouden en van waaruit het gebied zou kunnen heroverd worden.

De eerste opvatting kende echter verschillende moeilijkheden.

Zo was het systeem bijvoorbeeld onmogelijk vol te houden met een leger op vredesvoet en bovendien was het defensiebudget veel te klein om een verdedigingsstrategie van dergelijke omvang te onderhouden.

Beide overwegingen speelden dus in het voordeel van de tweede opvatting.

Restte dan nog de vraag welk centrum men zou verdedigen.

Hiervoor kwamen twee steden in aanmerking namelijk Antwerpen en Brussel.

Een commissie nam uiteindelijk de beslissing in 1859 en verkoos Antwerpen boven Brussel. Er waren ongeveer tien hoofdredenen die van Antwerpen een geschiktere kandidaat maakten. De belangrijkste waren ten eerste dat Antwerpen al eeuwenlang een vesting was, Brussel verdedigen zou dus veel duurder zijn.

Rond Antwerpen kunnen ook inundaties gesteld worden en samen met zijn ligging langs de rivier heeft het dus een kleiner aanvalbaar front.

Bovendien is Antwerpen ook gemakkelijker te bereiken door de Engelsen die nooit zullen toelaten dat Antwerpen opnieuw in Franse handen zou vallen.

Daarnaast mag het economische belang van Antwerpen niet onderschat worden, ze was namelijk de economische hoofdstad van België.

Naast de vele onteigeningen die plaatsvonden met het oog op de realisatie van de Brialmontgordel, kwam daarbij nog de wet op de militaire erfdiensbaarheden, non aedificandi die een grote druk legde op de ruimte. De servituten of krijgsvaardigheden verbood namelijk om binnen een straal van 585 meter rond de wallen en de nieuwe forten huizen te bouwen, straten te trekken en voorzieningen van openbaar nut aan te leggen. Deze wet werd door de minister van oorlog Anoul vanaf het einde van 1853 toegepast. Eerder had Willem I, tijdens de Hollandse periode, met de Besluitwet van 1815 het 585 meterreglement ingevoerd en het zou naar aanleiding hiervan zijn dat de Belgische krijgsvaardigheden ook liggen op 585 meter.

De besluitwet van Willem I omvatte drie bepalingen.

Ten eerste was er het verbod op het vervaardigen van enige constructie of put.

Ten tweede werd het toegelaten om de reeds aanwezige bouwwerken te behouden en als laatste gold dat de Minister van Oorlog de toelating mocht geven om in die zone hutten of houten huizen te bouwen.

De keerzijde van die maatregel was dat de eigenaars zonder pardon moesten ingaan op het bevel tot slopen indien de minister dat gebod zonder dat ze daarbij aanspraak konden maken op een schadevergoeding.

Uiteindelijk nam de Belgische staat de meeste bestaande voorschriften over.

In 1859, met de bouw van de Grote Omwalling en de Fortengordel, ontstond dan ook een groot ongenoegen wanneer meer dan 3000 hectare met de krijgsvaardigheden werden belast.

Deze ontevredenheid werd pas gesust door enerzijds het KB van 4 maart 1871, door koning Leopold II bepaald, die voorzag dat er bepaalde zones werden ontheven van hun verplichtingen en anderzijds door de wet van 1873 waarbij de getroffen eigenaars werden vergoed.

Het 'Gast-, Gods- en Wezenhuis St Maria' viel net buiten de militaire onteigeningen voor de aanleg van de Brialmontvesten (1859)

Het protest van de grondeigenaars tegen deze door kapitein Brialmont geplande onteigeningen en erfdiensbaarheden leidde in 1862 tot het ontstaan van de Meetingpartij.

Na goedkeuring van Minister van Oorlog Chazal begon de Compagnie Pauwels in 1860 met de bouw van zowel de 'Groote Omwalling' als de Brialmontforten.

Het was een kolossale werf met een toenmalige kost van ruim 80 miljoen frank.

In 1864 was de volledige vesting afgewerkt.

Om de massale hoeveelheid bakstenen voor de wallen en de forten te kunnen produceren, werden nieuwe steenbakkerijen opgericht of aangekocht.

Kanalen werden gemoderniseerd, spoorwegen en wegen werden aangelegd voor het transport van het bouw materiaal.

Er werden zo'n 13.000 arbeiders, zowel burgers als soldaten, ingezet om te bouw te voltooien.

Voor de bouw firma Pauwels betekenden de werken het faillissement van de onderneming. Aldus lag het ziekenhuis van Berchem buiten de verdedigingslinie van de stad.

Wat niet bepaald een lovenswaardige situatie was.

Het lag niet alleen in de vuurlinie, maar was tevens gelegen op het terrein van de eventuele belegeraar en kon aldus geen gewonden van de verdediger opnemen.

Inde jaren zeventig zien we dan ook een advies van de provinciegouverneur om het stilaan verouderende ziekenhuis te vervangen door een nieuwe site binnen de muren van de stad.

Wordt hier de basis gelegd voor een nieuw St Mariagasthuis binnen de muren van de stad?

Er wordt in 1878 nog een advies tot uitbreiding gevraagd aan de krijgsmacht tot toelating voor uitbreiding met paardenstallen en een schuur.

Op de zitting van 7 december 1892 wordt zelfs beslist dat er geen wezen en ouderlingen meer mogen opgenomen worden omdat de ziekenhuisfunctie primeert door de groei van de Gemeente

Men voert een naamswijziging in en spreekt dan van het 'Gasthuis St Maria van Berchem'

Gesticht St Anna anno 1907 ?

Het bleef blijkbaar ziekenhuis tot de opening van de nieuwe site in de Vredestraat in 1907. De ouderlingen dienden tussen 1892 en 1907 opgevangen in niet nader bepaalde gestichten. Na de overdracht van de zieken blijkt het gebouw een andere naam toebedeeld.

Van dien naamswijziging naar Gesticht St Anna vond ik in de verslagen geen vermelding. Wel zien we een naamswijziging op de kaart van landmeter Gustave Creiners anno 1909

Verder wordt in de verslagen verwezen naar de bouwplannen van een nieuwe instelling. De ouderenzorg zou zich aldus verder ontwikkelen met de nieuwbouw van het Rust- en Verzorgingstehuis St Anna vanaf 1922 ter hoogte van de Floraliënlaan 400. De statuten van de Stichting St Anna worden neergeschreven in zitting van 1926.

Ondertussen was de verdedigingsgordel ook al snel achterhaald. In de Frans-Duitse Oorlog van 1870 bleek dat het Duitse geschut Parijs kon beschieten vanaf een afstand van 7 km. De Brialmontgordel van de 8 forten bleek dus te dicht bij de stad te liggen. Op 30 december 1911 werd het onteigeningsplan van de zogenaamde oude "Leeuwerk", een wijk met houten huizen nabij de Brialmontvesten, goedgekeurd en tot de opening van nieuwe straten overgegaan. De heraanleg van "Molenveld" en "Schom" (met koninklijke laan) werd in 1913 gestart en echter pas in 1928 voltooid mede door het uitbreken van de 1ste wereldoorlog. De afbraak van het oude gasthuis/gesticht St Anna situeert zich in deze periode (1928). Het glasraam uit de kapel zou bewaard worden in de berging van de St Willebrorduskerk te Berchem.

In 1897 wordt de grond aangekocht in wat nu de Vredestraat is.

In 1901 wordt gestart met de bouw van het nieuwe St. Maria Gasthuis, welke gefinaliseerd wordt in 1907.

Literatuur:

Felixarchief

<https://felixarchief.antwerpen.be/archievenoverzicht/613754>

<https://felixarchief.antwerpen.be/archievenoverzicht/527653>

Met dank aan P. De Commer, archivaris op rust van het O.C.M.W. Antwerpen Archief van de provincie Antwerpen, Commissie van Openbare Onderstand Gebouwen 1815-1973 PAA627 nr 29 Berchem St Maria gasthuis 1853-1964

Archief van de provincie Antwerpen, Godshuizen 1837-1938
Godshuizen PAA633 nr 12 Beerse, Berchem, Boom 1861-1925
Het Berchem van weleer, Karel Nicolai
Masterproef DE ANTWERPSE FORTENGORDEL
de Brialmontforten als onzichtbare potentie van de periferie
Mieke Nagels UZ Gent 2011-2012

Geraadpleegde plannen:

- Kaart boek Stockmans Geschiedenis van Berchem 1885
- Kaart van Berchem Gustave Creiners (met dank aan Alex Elaut)
- Kaart van Antwerpen Alphonse Stappaerts 1910
- Foto: met dank aan de heemkundige kring Berchem

Luc Florens

Aanvulling door Alex Elaut

In de tekst van Luc Florens wordt gesproken over de Berchemse burgemeester Franciscus J.J. Coveliers (1816-1891). Hij volgde de nonkel van zijn echtgenote Jean François Ferdinand Biart (1801-1846) op als Burgemeester van Berchem van 1847 tot 1862. Hij neemt ontslag om in de Provincieraad te kunnen zetelen. Zijn vader Jan Baptist Coveliers bezat al heel wat gronden tussen de Grote Steenweg en de Boomgaardstraat. De veldweg achter de huizen van de Grote Steenweg krijgt de benaming Coveliersstraat. De familie was bekend als eigenaars van een katoendrukkerij en linoleumfabriek.

Burgemeester Jean François Biart woonde op de Oude Baan (Generaal Lemanstraat) in een lushof ongeveer ter hoogte van PWC Antwerp. Het was een gedeelte van het grote domein Biart waar in 1875 twee straten werden doorgetrokken: de Biartstraat en de Somersstraat (nu Bronstraat). Burgemeester Coveliers was gehuwd met Emilie Somers (1825-1910). Zij was de dochter van de oudste zus van Burgemeester Biart, Marie Françoise Biart (1798-1875). Deze laatste is overleden op het domein 'De Groten Aspot', Wilrijkse Baan (Karel Oomsstraat). Te situeren waar nu supermarkt Albert Heyn gelegen is. Het koppel Coveliers-Somers had als lushof dat te situeren is ongeveer waar nu het grote Amelinckx appartementsgebouw staat in de Karel Oomsstraat nr. 1 en 11. Het domein liep door tot in de Generaal Lemanstraat en was ongeveer 2920 m² groot. Op 17 juni 1905 verkoopt zij haar domein aan de Algemene Maatschappij der Tramwegen van Antwerpen voor de bouw van de tramloods 'Driehoek'. De bouw van de loods werd aangevangen in 1905 en eind augustus 1906 al voltooid. Er was een toegang in de Karel Oomsstraat en uitgang Generaal Lemanstraat. De loods is in gebruik gebleven tot 1966 en afgebroken in 1973.

Tramloods 'Driehoek' in de Karel Oomsstraat rond 1912 (fotoarchief E. Keutgens)

Tramloods 'Driehoek' in de Generaal Lemanstraat rond 1952 (foto parochiearchief St-Willibrordus Berchem)

De broer van Emilie Somers, Louis François Joseph Somers (1823-1895) zal bij testament in 1895 belangrijke schenkingen doen aan de Stad Antwerpen. Zoals het befaamde Hotel de L'Europe op de Groenplaats. Met het legaat wordt het Gesticht Somers in de Wolstraat opgericht. Aan het Museum voor Oudheidkunde (Het Steen en Vleeshuis) wordt een kromsabel geschonken die gediend heeft bij de verwelkoming van Consul Napoleon in 1803 aan Antwerpen. Deze sabel werd gedragen door zijn grootnonkel advocaat De Marteau, schoonzoon van J.F.F. Biart die met de Franse troepen in 1794 naar onze contreien is gekomen.

*Gesticht L. Somers in de Wolstraat
foto Felixarchief 2386#4082*

*Gesticht L. Somers in de Wolstraat
foto A. Elaut 2024*

*kromsabel gedragen in 1803 bij
verwelkoming Napoleon door erewacht te
paard. (collectie Vleeshuis – foto A. Elaut 1985)*

*Bouille-commode met klok (collectie
Museum Plantin-Moretus
foto A. Elaut 1985)*

Het pas opgerichte Museum Plantin-Moretus krijgt een prachtige Bouille-commode met klok uit het legaat Louis Somers.

Uit dank wordt de Antwerpse Zomerstraat herdoopt in Somersstraat in 1895. Bij de grenscorrectie tussen Berchem en Antwerpen in 1912 waren er twee Somersstraten. De kleinste werd omgevormd tot Bronstraat. Een neef van Louis Somers, Constantin Biart (1834-1888) was liberaal politicus, senator en gemeenteraadslid te Antwerpen. Hij was ook Voorzitter van de Burgerlijke Godshuizen te Antwerpen van 1878 tot aan zijn dood in 1888. Hij heeft verschillende publicaties verzorgd, waaronder de vertaling in het Frans van negen treurspelen van Joost Van den Vondel en ook over de Hollandse Liefdadigheid.

Op de Begraafplaats Floraliënhof te Berchem zijn nog twee grafzerken aanwezig van de familie. Een van Stéphanie M.J. Somers (1826-1900), zus van Emilie. En van de weldoener

Louis François Joseph Somers. Bij het reinigen van de grafzerken ontdekten we achteraan nog een rechtstaande grafzerk die als steun dient voor de grafzerk van Stéphanie. Haar echtgenoot Charles Collier ligt hier niet begraven. Hij moet nogal een 'bon vivant' geweest zijn die veel geld verkwist heeft van de familie. Stéfanie vroeg de echtscheiding aan en ook verkregen. De achterliggende grafzerk is van haar ouders Marie Françoise Biart (1798-1875) en haar echtgenoot Pierre Jean Somers (1783-1844). Deze grafzerk is hoogstwaarschijnlijk afkomstig van het vroegere kerkhof aan de oude Sint-Willibrorduskerk in Antwerpen in de Kerkstraat.

*Grafzerken Stéphanie en Louis Somers
(foto A. Elaut 2024)*

*Achterliggende grafzerk van M.F Biart en P. J. Somers
(foto A. Elaut 2024)*

Geraadpleegde bronnen en herkomst foto's.
De Antwerpse Tram, E. Keutgens, 1873-1979
Familiearchief Guy Biart
Informatie en archief Alex Elaut en Chris Van der
Snickt en Marcel Windey
Felixarchief Antwerpen
Parochiearchief Sint- Willibrorduskerk Berchem
Collectie Museum Vleeshuis en Museum Plantin-
Moretus
Geschiedenis van Berchem in straten en pleinen. Karel
Nicolai. Uitgave Kring voor Heemkunde

Alex Elaut

175 jaar Annonciaden in Berchem door Philippe Huijghebaert

175 jaar na hun aankomst in de gemeente Berchem, verlaten de laatste Annonciaden in december 2023 hun klooster aan de Ferdinand Coosemansstraat/Grotesteeweg. Zo komt er een einde aan een rijke geschiedenis en een grote inzet voor de Berchemse gemeenschap. Het is dan ook gepast hier aandacht aan te besteden.

Hun aanwezigheid in Berchem start in 1848. De pastoor van Sint-Willibrordus vraagt aan de Annonciaden van Velthem om enkele zusters te sturen om in zijn parochie een lagere meisjesschool op te richten. De Annonciaden volgen de regel van de Orde der Annonciaden die in 1500 opgericht werd door de Heilige Joanna van Frankrijk met een bijzondere toewijding aan het mysterie van de Boodschap.

In augustus 1848 nemen de eerste drie zusters o.l.v. moeder Nathalia Maria hun intrek in een huisje naast de kerk. Enkele maanden later verhuizen ze naar hun klooster aan de Fierkensdijk. De zusters leggen tal van initiatieven aan de dag. Naast de lagere meisjesschool, organiseren de zusters ook een zondagsschool (1850) en een kantschool (1857) en vangen ze bejaarde dames op in hun klooster. In 1859 moeten de zusters echter hun klooster verlaten. De Fierkensdijk verdwijnt met de aanleg van de Brialmontfortengordel rond Antwerpen. Opnieuw naar een tijdelijk verblijf bij de kerk.

Dank zij weldoeners, en in het bijzonder Lucie Mosselman, krijgen zij een huis en gronden in de Bakkersstraat, thans Ferdinand Coosemansstraat, en worden daar een nieuw klooster en het Sint-Joanna Instituut gebouwd. In 1863 opent de school haar deuren. Een jaar later krijgen de zusters van de aartsbisschop de toelating om de autonome diocesane congregatie van de Zusters Annonciaden van Berchem op te richten, los van het moederhuis te Velthem.

De school is succesvol. In 1868 wordt een “bewaarschool” opgericht. Gedurende de schoolstrijd (1879-1884) en naar het einde van de 19de eeuw toe blijft het leerlingenaantal stijgen. Rond 1900 telt de school meer dan 1.400 leerlingen, verdeeld over een betalende en kosteloze afdeling. 38 zusters verzorgen samen met lekenleerkrachten het onderwijs. Op vraag van de pastoor van Vremde openen zij ook daar een lagere meisjesschool.

Door de grote bevolkingsgroei in Berchem groeit de nood aan middelbaar onderwijs. De zusters staan klaar om dat te organiseren, maar de opdracht gaat naar de zusters van de Heilige Familie uit Tielt die in 1905 in de Sint-Hubertusstraat het “Pensionnat des Dames de la Sainte Famille” oprichten. In november 1914 openen, ondanks de moeilijke oorlogsomstandigheden, de zusters Annonciaden van Berchem een beroepsschool voor meisjes, die in het interbellum tot grote bloei komt.

De zusters Annonciaden in mei 1922

De concurrentie van nieuw meisjesscholen zorgt voor een daling van het leerlingenaantal in de basisschool, maar de congregatie groeit en bloeit. In 1924 opent zij een tweede bijhuis in Sint-Mariaburg, in 1932 een schoolkolonie in Brasschaat en in 1937 een wijkschool in dezelfde gemeente. Vanaf 1930 organiseren de zusters het eigen noviciaat en in 1940 telt hun gemeenschap 63 leden.

Op het einde van de Tweede Wereldoorlog slaat echter het noodlot toe: een Duitse V2 vernielt op 17 november om 11.17 uur in één slag school en kloostergebouwen. 30 zusters en 2 leken liggen dood onder het puin. Gelukkig zijn de leerlingen omwille van het bommengevaar niet op school. Ze zijn die voormiddag hun huistaken komen halen en reeds vertrokken. Anders zou de ramp nog veel groter geweest zijn. Een moeizame heropbouw volgt. Vanuit voorlopige onderkomens opent in 1948 het nieuwe klooster en in 1950 de nieuwe school, waartoe nu ook een internaat behoort. De volledige heropbouw duurt nog 15 jaar.

De betalende en kosteloze afdelingen smelten samen tot één vrije gesubsidieerde basisschool voor meisjes. Het dalende leerlingenaantal in de beroepsafdeling kleding wordt gecompenseerd door de oprichting van een handelsafdeling en een afdeling “bureelwerken”. In 1974 maakt het internaat plaats voor een kinderdagverblijf.

De zusters Annonciaden in 1975

Dalingen in zowel het aantal zusters als in het leerlingenaantal nopen tot herstructureringen. Scholen worden overgedragen aan leken en kloosters worden gesloten. In 1971 vertrekken de zusters uit Sint-Mariaburg, in 1973 wordt het klooster in Vremde gesloten. In Berchem fusioneert in 1984 de middelbare school Sint-Joanna met het Sint-Teresia Instituut van de Zusters Apostolinnen in de Diksmuidelaan tot VTOM, Vrij Technisch Onderwijs Meisjes. De directie is in handen van leken.

1960 St.Joanna voorgevel

dezelfde voorgevel anno 2024

In 1990 fusioneert VTOM met het Sint-Stanislascollege aan het Van Hombeeckplein en de Heilig Hartschool uit de Lamorinièrestraat tot het Sint-Willebrordcollege, dat op zijn beurt in 2001 fusioneert met de Heilige Familie uit de Jan Moorkensstraat tot Sint-Willebrord – Heilige Familie of Wilfam. In 1992 fusioneren ook de basisscholen van Sint-Joanna en Sint-Stanislas. Vandaag herbergt het voormalige Sint-Joanna basisschool De Schatkist en een afdeling van Wilfam. De zusters blijven met hun hart bij de school en helpen en steunen ze waar ze kunnen. Parallel met het onderwijsgebeuren veroudert en verkleint de congregatie. Zorg voor oudere zusters neemt meer tijd in beslag naast inzet voor parochie, zieken en armen. Maar de jubilea van de congregatie, zoals de 150-jarige aanwezigheid van de zusters in Berchem in 1998, worden uitgebreid gevierd, terwijl elk jaar op 17 november de slachtoffers van de V2 worden herdacht.

Bij de 65ste herdenking in 2009 wordt op initiatief van het district Berchem voor de nieuwe kloostergevel aan de Grotsteenweg een beeld voor de vrede onthuld, een engel met geknakte vleugel van beeldhouwster Agnes Pas.

De zusters Annonciaden 2020

St Joanna glasraam

De jaren vliegen voorbij, zusters overlijden of verhuizen naar een woonzorgcentrum. Uiteindelijk wonen enkel nog zuster Jo, overste, en zuster Margareta in het klooster. Wanneer er twee serviceflats vrijkomen in Sint-Camillus, waar ook zuster Leonarda verblijft, staat hun besluit vast en verlaten zij einde 2023, met gemengde gevoelens, hun klooster.

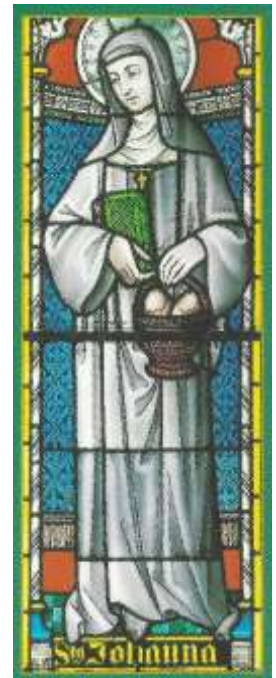
We zijn hen en hun congregatie dankbaar voor 175 jaar inzet voor de leerlingen en de Berchemse gemeenschap en wensen hen nog vele gezonde en gelukkige jaren.

Philippe Huijghebaert

Bronnen

Preneel Marij, Sint-Joanna in Berchem 1848-1998, Leuven 1998.

Suenens Kristien. Congregatie van de Zusters Annonciaden van Berchem (1848/1864-), ODIS 2023, http://www.odis.be/lnk/OR_16706

Constance Teichmann (1824-1896) door Helga Van Beeck

Is Constance totaal vergeten? Neem gerust de proef op de som, ga de straat op en vraag aan een argeloze voorbijganger of de naam Constance Teichmann hem of haar iets zegt. Naar alle waarschijnlijkheid zal de aangesprokene u het antwoord schuldig moeten blijven. Constance is vergeten. Maar ooit was dat helemaal anders!

Constance Teichmann werd 200 jaar geleden geboren in een zeer welstellende familie. Haar vader Théodore was van 1845 tot 1862 gouverneur van de provincie Antwerpen en haar moeder, Mimi Cooppal, was de erfgename van een winstgevende buskruitfabriek in Wetteren. Enige bonhomie was vader Théodore niet vreemd en ten huize Teichmann werd

veelvuldig gefeest en gemusiceerd. Constance, de derde in een rij van vier zussen, was een uitmuntende sopraan en onderhield contacten met de grootste componisten van haar tijd. Ze schuwde de spotlights niet. Ook de andere zussen namen gretig deel aan het openbare leven. Kortom, de uitbundige en gastvrije Teichmannclan behoorde tot een van de meest bekende en populaire families van de Scheldestad.

Maar Constance werd naast de liefde voor muziek ook gedreven door een andere passie: haar diep geloof. Ze was er heilig van overtuigd dat ze God enkel kon dienen door goed te doen. Ze wilde hierin verdergaan dan de obligate liefdadigheid zo eigen aan de haute bourgeoisie. De wilskrachtige Constance wilde daden stellen. En zo kwam met hulp van haar familie het kinderziekenhuis Louise-Marie tot stand. Het gasthuis werd in 1846 opgericht in de Sint-Joris- later Tabaksvestgenaamd en zou blijven bestaan tot 1997. De laatste locatie van het ziekenhuis Louise-Marie kent u wellicht: op de hoek van de Victor Desguinlei en de Karel Oomsstraat, waar in 2022 het residentiële complex met de woontorens Louise en Marie herrees. En zo zijn we naadloos in het Leikwartier beland, in de 19de eeuw een buitenij waar Constance tijdens haar jeugd zo graag vertoefde en in haar latere jaren ook woonde en uiteindelijk op 14 december 1896 overleed.

Op wat we vandaag het ‘Domein Hertoghe’ noemen stonden ooit statige herenhuizen toebehorend aan de families Teichmann, Belpaire, Hertoghe en Verbiest. Aan scheidingsmuren tussen de eigendommen deed men niet zodat een immens groengebied ontstond, door achterneef André Belpaire ooit zoetgevooid ‘de wildernis van Mamieke’ (red. Marie-Elisabeth Belpaire) genoemd.

Maar in 1971 ging de sloophamer meedogenloos te werk, de geschiedenis werd hier werkelijk uitgewist. Maar gelukkig zijn er altijd mensen bereid om het verleden opnieuw tot leven te wekken. Naar aanleiding van de herdenking van Constances geboorte op 16 juni 1824 worden kosten noch moeite gespaard om deze kunstzinnige filantrope alle eer aan te doen die ze verdient.

Op de Constantia Teichmannplaats (nabij het Harmoniepark) heeft op 16 juni 2024 (15u00) een openingsfeest plaats, opgeluisterd door de Chorale, een koor in oorsprong door Constance opgericht. Die dag wordt ook het nagelnieuwe boek ‘Constance Teichmann, devote diva. Antwerpen, 1824-1896’ van Rita Vanderheyden, Karl Scheerlinck en Helga Van Beeck boven de doopvont gehouden.

Hier stopt het niet: in juli 2024 wordt het gerestaureerde graf van Constance op de Sint-Fredegandusbegraafplaats in Deurne luisterrijk onthuld. Die avond heeft ook een concert plaats, waarbij het koor Psallentes liederen zal brengen die Constance na aan het hart lagen. In de zomermaanden kunnen geïnteresseerden deelnemen aan Constancewandelingen geleid door de auteurs van het boek. Tijdens de Open Monumentendag zal juffrouw Teichmann

uitgebreid aan bod komen op tal van plaatsen in de stad en in de december, haar sterfmaand, wordt het feestjaar gepast afgesloten met een concert en een lezing in de Sint-Laurentiuskerk, de parochiekerk van Constance. Ze is dan weer thuis.

Helga Van Beeck

Mede-auteur van 'Constance Teichmann, devote diva. Antwerpen, 1824-1896' van Rita Vanderheyden, Karl Scheerlinck en Helga Van Beeck, Uitgeverij Luster, Antwerpen, 2024. Vanaf 16 juni te koop in de boekhandel.

Wist u dat

De kauw, een vogel met echte affiniteit met de mens – ondanks een wisselvallige reputatie in onze geschiedenis en literatuur.

Kauwen zijn een genot om naar te kijken. Plechtig en methodisch springen ze rond, ongehaast in hun zoekpatronen, netjes en opgeruimd en waardig in hun houding. Ze zijn net zo thuis op landbouwgrond, in bosgebieden en parken, als in de stad. Dit laatste is te danken aan hun aanpassingsvermogen en intelligentie.

De kauw wordt gemakkelijk aangezien voor een gewone kraai, maar deze ongelooflijke vogels zijn verre van hen. Kauwen zijn het kleinste lid van de kraaienfamilie, waartoe ook raven, kraaien, roeken, Vlaamse gaaien en eksters behoren.

De intelligentie van kraaiachtigen is bij geen vogel beter te observeren dan bij kauwtjes. In tegenstelling tot hun grotere en luidruchtige neven kraaiachtigen, zijn hun 'gesprekken' kort. Eén noot is voldoende voor hun communicatie. Onderzoekers hebben ontdekt dat kauwen een soort taal kennen, met bepaalde geluiden voor verschillende situaties. Waarschijnlijk is de kauw wel de slimste van de collectie van de kraaiachtigen.

Ze houden van door de mens gemaakte structuren. Vroeger waren ze hinderlijk omdat ze de voorkeur gaven aan schoorstenen vanwege hun enorme twijgbundels – tot 2 meter breed - maar in het tijdperk van de centrale verwarming zijn ze minder tot last.

Mensen en kauwen kunnen goed met elkaar overweg – er is een zekere empathie tussen hen. Ze houden van oogcontact. Er zijn veel verhalen van individuen die gestrande jonge vogels in nood verzorgen en beloond worden met een verbijsterend vertrouwen en vriendschap.

Kauwen herkennen menselijke gezichten en studies van de Cambridge-zoöloog Auguste von Bayern concludeerden dat ze reageren op menselijke uitdrukkingen. Deze kraaiachtigen communiceren via hun ogen, en een vogel die vertrouwd is met zijn mentor, kan de oogbewegingen van die persoon 'lezen' en hem volgen om verborgen voedsel te vinden.

Het broedseizoen van de kauw begint rond half april en eindigt eind juli. Als nesters van holtes zijn kauwen niet al te kieskeurig over waar ze hun nest opzetten, of dit nu in een opening in een boom is of in de schoorstenen van gebouwen.

Nesten worden meestal gebouwd met stokken om het buitenste gedeelte van het nest te vormen en ze bekleden het dan met wol of haar.

De hele maand April speelden zich deze scènes af op een balkon in de buurt waar een rendierhuid voor hen klaarlag. Altijd verschenen ze met z'n tweeën, een op de uitkijk, een aan het werk.

Je kunt nauwelijks zien of een kauw een mannetje of een vrouwe is. De mannetjes zijn gemiddeld iets langer, maar dat helpt niet veel. Ze vormen sterke paarbanden. Ze paren voor het leven en staan bekend om hun toewijding jegens hun partner. Meestal keren ze niet terug naar hun oude nesten. Zelfs als ze last hebben van een paar jaar mislukte voortplanting, blijven ze nog steeds bij elkaar.

Er zijn nauwelijks vogels die een mooier en indrukwekkender sociaal leven leiden dan deze innemende kraaiensoort. Ze leven in een verbazingwekkend goed georganiseerde familieband.

In de kauwenkolonie wordt goed voor elkaar gezorgd. De vogels verdedigen elkaar en letten erop dat regels gehandhaafd blijven.

De kauw is een beschermde inheemse vogelsoort.

Nelly Bongers

Met info van het net

In het park

Deze codes worden afgekondigd op basis van de verwachte wind, regen, onweer, gladheid, mist of stormtij. Meestal stuurt het KMI eerst een waarschuwing voor een groter gebied, en naarmate het risico dichterbij focust het op de regionale impact.

- *Code groen:* geen bijzonderheden
- *Code geel:* wees waakzaam
- *Code oranje:* wees voorbereid en volg raadgevingen op
- *Code rood:* onderneem actie en volg raadgevingen strikt op

Maar zijn al die codes geen nattevingerwerk of paniekzaaijerij?

Voor deze betekent het in ieder geval, geen hoop.

Voor hun opdrachten maken de studenten van de kunstacademie graag gebruik van het park.

Nelly Bongers

Uit in de buurt

Feest van het Heilig Hart - vrijdag 7 juni

vieren we in de basiliek en het klooster (kloostertuin) feestelijk het Feest van het Heilig Hart. Op het programma: om 12u eucharistieviering, om 13u hapjes en drankjes in de kloostertuin, om 14u een verdiepend moment over de devotie tot het Heilig Hart (dit jaar verbonden met het heiligdom van Paray-le-Monial, waar een Jubeljaar plaatsvindt).

Opening tekeningen en karikaturen Jozef Posenaer

7 juli om 14 uur

Alex is curator in de galerij van de Jacques Gorusstichting in de Venusstraat 52 te Antwerpen voor de tentoonstelling. Tekeningen, karikaturen van de kunstschilder Jozef Posenaer (1876 – 14935) eb vrienden (A. Maclot, M. Melsen, E. Van Mieghem,...)

Openingstoespraak door Kristof Reulens, conservator van het Emile van Dorenmuseum in Genk. De tentoonstelling loop gans de maand juli en is te bezoeken tijdens de weekenden van 14 tot 17 uur.

De Markgrave vzw nodigt je uit op een **INCLUSIEVE** markt, met **EXCLUSIEVE** producten

16 juni 2024

doorlopend 13u tot 18u

Een ZOMERS marktje met een divers aanbod van **HANDGEMAAKTE** producten van verschillende makers en voorzieningen met een **GEZELLIGE** sfeer in de **TUIN**

Locatie: de tuin van de Markgrave vzw
via toegangspoortje Van Peitstraat 19-21 - **VRUJETOGANG**

Meer info: claudie.maes@demarkgrave.be

De Markgrave vzw - Markgrave 2019

Love2Arts Gallery

Residentie Hertogenpark, Desguinlei 90, 2018
Antwerpen
0498 30 60 10
Hieronder vindt u de komende concerten.

Love2Arts Gallery
Desguinlei 90 2018 Antwerpen
Zaterdag 25 mei 2024 om 20 uur
Toegang: 20 €

Piano Recital
Eliane Rodrigues & Uram Kim

Bach - Beethoven - Chopin - Rodrigues - Schubert
Reservatie via love2arts.com

Love2Arts Gallery
Desguinlei 90
2018 Antwerpen
Entry fee: 20 €
Reservation: love2arts.com

Sunday 26 May 2024 at 3pm

The Nigun Trio

**Pal László Szomora
Vilmos Csikos
László Rác**

*Shostakovich, Wieniawski, Piazzolla, de Sarasate,
von Vecsey, Brahms, Elgar & Händel*

Fotohoek

Handwerkclub

Buurtconcert

Smartphonelessen UA

Aquarellen met Frank

De Biartstraat zet de straat in de bloemetjes

Lezing VI@s – Zuidelijk Afrika

Lentefeest

Meer info over de buurtkring en zijn activiteiten? BuurtkringHertoghe@gmail.com

Buurtcoach Inge Melis 0486 19 19 33

Buurtkring Hertoghe is een initiatief van Nottebohm WZC